

Հետազոտական աշխատանք

«Մասնակցային դպրոց» կրթական հիմնադրամ
Վահրամ Սողոմոնյան
masnakcayindproc@gmail.com

Հետազոտության թեմա՝ Ժողովրդավարական կարողունակության ձևավորումը
9-րդ դասարանի <<Հասարակագիտություն>> առարկայի շրջանակում:

Ուսուցչի տվյալներ

- Ա.Ա.Հ. Մուրադյան Աննա Արեստակեսի
- Մասնագիտություն Պատմաբան, քաղաքագետ
- Դասավանդվող առարկաներ Պատմություն, հասարակագիտություն,
հայրենագիտություն, աշխարհագրություն
- Դասարաններ 5-12-րդ դասարաններ

Ուսումնական հաստատության տվյալներ

- Անվանումը, հասցե Չառի Ժ. Սարգսյանի անվան միջնակարգ դպրոց
Դպրոցականների 2
- Հեռախոս 093 03 00 35
- Էլ. հասցե (տնօրենության) zaridproc00@mail.ru

Բովանդակություն

Ներածություն.....	
.....3	
Նպատակը և հետազոտության հարցը.....	4
Թեմայի կարեւորությունը եւ նշանակությունը Ձեր/թիրախային խմբի համար...4 Ո՞ր առանցքային կոմպետենցիային/կարողունակությանն է ուղղված նպատակի ուսումնասիրությունը.....	5
Վերապատրաստման ո՞ր թեմայի շրջանակում է անդրադարձ կատարվել այս հիմնախնդրին/ուլորտին.....	5
Օգտագործված մեթոդները, գործիքները.....	5
Եզրակացություն.....	14
Օգտագործված աղբյուրների և գրականության ցանկ.....	15
Օգտագործված գրականություն.....	15
Հավելված.....	
.....17	

Ներածություն

Չետագոտական աշխատանքը բաղկացած է տեսական մասից և գործնական առաջադրանքներից: Այս առաջադրանքների նպատակն է դասի ժամանակ յուրացված տեսական նյութի խորացումը:

Ուսումնական գործընթացի ընթացքում կստեղծենք նախագիծ. կընտրենք մեր շուրջն առկա հիմնախնդիրներից մեկը, կնախանշեք նրա վճռման ուղիները և սեփական ջանքերով, պետական ինստիտուցիաների և քաղաքացիական հասարակության օգնությամբ կվճռենք այն: Այսպիսի գործողությունը մեզ հնարավորություն կտա ընդգրկվել հասարակական կյանքի մեջ և իրացնել սեփական գիտելիքը, ընդունակությունը, կարողությունը, կստանանք կենսական փորձ և կկարողանաք գործել ի բարօրություն մեզ, մեր ընտանիքի, դասարանի, դպրոցի, համայնքի, գյուղի, քաղաքի և երկրի:

Նախ՝ պետք է սահմանենք, թե ինչ է նշանակում լինել քաղաքացի: Քաղաքացի հասկացության բացատրությունը բազմակողմանի է: Իրավական տեսակետից քաղաքացին անհատ է, որի քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքները պաշտպանում է այն պետությունը, որում ապրում է ինքը: Բացի այդ, քաղաքացիներն ունեն պարտականություններ պետության նկատմամբ, որոնցից հիմնականներն են երկրի օրենքների պահպանումը, պարտադիր զինվորական ծառայությունը, եկամուտներից հարկերի վճարումը և այլն:

Չետագոտության խնդիրներից են ուսումնասիրել հոգեբանական, մանկավարժական, մեթոդական գրականություն հետազոտության խնդրի շուրջ: Ուսումնասիրել միջին դպրոցի քաղաքացիական պատկերացումների ձևավորման առանձնահատկությունները: Ուսումնասիրել և առանձնացնել այն գործոնները, որոնք նպաստում են աշակերտների մոտ հասարակագիտության հանդեպ

հետաքրքրության ձևավորմանը: Առաջադրված խնդիրների լուծման ընթացքում կիրառվել են այնպիսի մանկավարժական մեթոդներ և գործիքներ, ինչպիսիք են աշակերտների հետ գործնական աշխատանքի իրականացումը, աշակերտների թեստավորումը և անկետավորումը, հարց ու պատասխանը, բանավեճը, ինչպես նաև վերլուծական մոտեցումներ, որոնք թույլ են տվել ընդհանրացնել ստացված տեղեկատվությունը և համապատասխան եզրահանգումներ կատարել ուսումնասիրվող խնդրի շուրջ:

Կօզնի սահմանել յուրաքանչյուրի դերը և լուծման ժողովրդավարական հասարակության կառուցման մեջ, իմաստավորել ակտիվ քաղաքացու հատկանիշները, գիտակցել, թե ինչ են նշանակում քաղաքացիական հասարակությունը և ժողովրդավարական արժեքները: Սովորողները կձանոթանան, թե ինչ գիտելիք և հմտություններ ու կարողություններ պետք է ունենա քաղաքացիական հասարակության ակտիվ անդամը: Կգիտակցեն քաղաքացիների խաղաղ համագոյակցության կարևոր բնութագրիչները՝ հավասարությունը և բազմակարծությունը:

Կիմանանք, թե ինչ գիտելիքներ, հմտություններ և կարողություններ պետք է ունենա քաղաքացիական հասարակության անդամը:

Նկարագրված է, թե որքան հարմար միջավայր է ստեղծում ժողովրդավարությունը ակտիվ քաղաքացու ձևավորման համար:

Նպատակը եւ հետազոտական հարցը

Կօզնի սահմանել ձեր դերը և լուծման ժողովրդավարական հասարակության կառուցման մեջ, իմաստավորել ակտիվ քաղաքացու հատկանիշները, գիտակցել, թե ինչ են նշանակում քաղաքացիական հասարակությունը և ժողովրդավարական արժեքները: Սովորողները կձանոթանան, թե ինչ գիտելիք և հմտություններ ու կարողություններ պետք է ունենա քաղաքացիական հասարակության ակտիվ անդամը: Կգիտակցեն քաղաքացիների խաղաղ համագոյակցության կարևոր բնութագրիչները՝ հավասարությունը և բազմակարծությունը:

Թեմայի կարեւորությունը եւ նշանակությունը Ձեր/թիրախային խմբի համար

Թեմայի ուսումնասիրությունը սովորողներին հնարավորություն կտա առօրյա կյանքում և գործունեության մեջ կիրառել ստացած գիտելիքները,

փնտրել համախոհներ և գործընկերներ, նրանց հետ ծրագրել և իրագործել հասարակության համար օգտակար նախագծեր:

**Ո՞ր առանցքային կոմպետենցիային/կարողունակությանն է ուղղված
Նպատակի ուսումնասիրությունը**

Ժողովրդավարական կարողունակության ձևավորմանն ու զարգացմանը

**Վերապատրաստման ո՞ր թեմայի շրջանակում է անդրադարձ
կատարվել այս հիմնախնդրին/ուլորտին**

Դիրքորոշում և արժեք

Օգտագործված մեթոդները, գործիքները

գործնական աշխատանք, մտազրոհ, բանավեճ, հարց ու պատասխան

Իրականացման ժամանակահատվածը

14.09-24.09

**Թիրախ խումբը և շրջանակը
/քանակ, սեռային բաշխում/
20` 12 աղջիկ , 8 տղա**

Մենք ուրախության և տխրության աղբյուր ենք: Մարդն ասես բազմանկյուն կյանքի հայելի լինի. նա և՛ ոչնչություն է, և՛ անչափ հզոր:

Թոմաս Ջեֆերսոնը գրել է. <<Եթե ազգն ակնկալում է, որ կարելի է լինել տգետ և միևնույն ժամանակ ներկայացնել ազատ քաղաքացիական հասարակություն, ապա այս ակնկալիքն իրականանալու բախտ չունի>>:

Ավտորիտար հասարակությունը նպաստում է առկա իրականության պասսիվ ընդունմանը և հարմարվողականությանը, ինչը նշանակում է գոյություն ունեցածին հարմարվել, հիմնախնդիրը չնկատել: Հակառակ դրան, ժողովրդավարական հասարակության նպատակն է քաղաքացիական կրթության միջոցով նպաստել այնպիսի քաղաքացիների ձևավորմանը, որոնց մոտ զարգացած են միջավայրի քննադատաբար գնահատման և համամասնակցության կարողությունները, որոնք լավ ծանոթ են ժողովրդավարության հիմնական հասկացություններին և կարող են դրանք գործնականում իրականացնել:

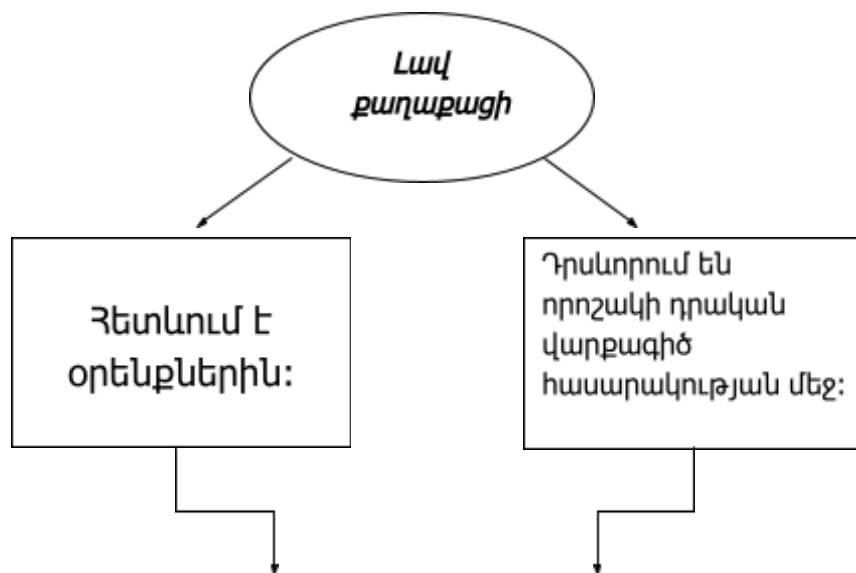
Քաղաքացիությունը պետության և անձի միջև կայուն իրավական կապը, որի ուժով պետությունը և անհատը ձեռք են բերում փոխադարձ իրավունքներ և պարտականություններ: Քաղաքացիությունը սահմանադրական իրավունքի կարևորագույն ինստիտուտներից է և հիմնականում իր ամրագրումն է գտնում պետության սահմանադրության մեջ, սահմանադրական ակտերում կամ այլ նորմատիվ իրավական ակտերում: Քաղաքացիությունը հանդես է գալիս որպես պետության և նրան հպատակ անձանց միջև փոխհարաբերություն: Պետությունը ճանաչում և երաշխավորում է անձանց իրավունքներն ու ազատությունները, իր սահմաններում պաշտպանում է իր քաղաքացիներին:

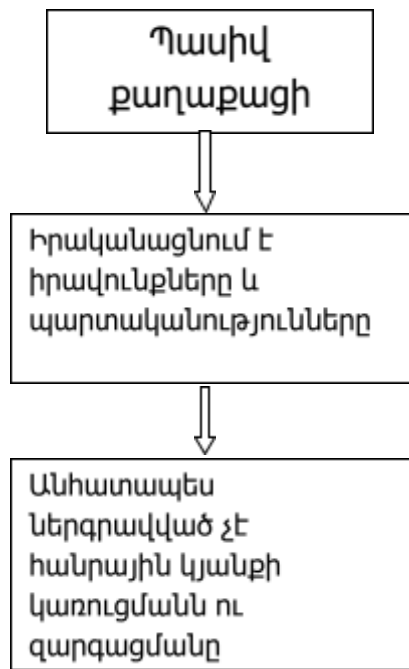
Պատմականորեն և այսօր էլ քաղաքացի հասկացության գլխավոր սահմանողը անհատի կողմից իրավունքներից օգտվելն է և պարտականությունները կատարելը: Հիշենք, որ մարդու և քաղաքացու միջև

հիմնական տարբերությունն այն է, որ մարդուն ի ծնե շնորհված են իրավունքներ, իսկ քաղաքացին, բացի իրավունքներից, ունի նաև պարտականություններ: Ցավոք, մի շարք երկրներում ժամանակակից քաղաքացին ակտիվորեն չի մասնակցում հասարակության մեջ ընթացող գործընթացներին: Հիմնականում, նրա մասնակցությունը սահմանափակվում է ընտրությունների ժամանակ քվեարկելով: Երբեմն դա էլ չի անում: Այսպիսի նիհիլիստական՝ ժխտարարական վերաբերմունքը խափանում է ժողովրդավարական զարգացումը: Հասարակականորեն ակտիվ քաղաքացին պետք է ընդգրկված լինի տարբեր հասարակական գործերի մեջ, հետաքրքրվի երկրում, քաղաքում, համայնքում ընթացող գործընթացներով, բարձրաձայն հարցեր առաջադրի հասարակական նշանակալի խնդիրների մասին: Չարգացած ժողովրդավարական երկրներում ակտիվ քաղաքացիները մշտադիտարկում են իշխանությանը տեղական կամ կենտրոնական մակարդակներում: Քաղաքացիական հասարակության տարբեր ինստիտուտների հետ համամասնակցությամբ կենտրոնացնում են հասարակության և իշխանության ուշադրությունը՝ կապված մտքերի բազմերանգության գոյություն և դրանց ընդունում: Ակտիվորեն կիրառում են լրատվամիջոցները, հանրային ելույթները և խաղաղ հանրահավաքները՝ մտքի արտահայտման համար: Այս հատկություններն ունեցող քաղաքացիներից բաղկացած սոցիումը հանդիսանում է քաղաքացիական հասարակություն: Քաղաքացիական հասարակությունը անհատների կողմից նախաձեռնված, ինքնակառավարումից և քաղաքացիների կողմից կամավոր ձևավորված ընկերակցությունների միասնականությունն է: Նրանց գործունեությունը օրենքով պաշտպանված է պետության կողմից անմիջական միջամտությունից: Պետությունն իրավունք չունի ինքնակամ սահմանափակել նրանց գործունեությունը: Մտածե՛ք, թե դուք ինչ ներդրում եք ունեցել դպրոցի, ընտանիքի, հասարակության կյանքում: Երկրում հզոր քաղաքացիական հասարակության ձևավորման համար ձեզանից յուրաքանչյուրը պետք է դառնա հասարակականորեն ակտիվ քաղաքացի: Դրանում ձեզ կօգնի ժողովրդավարական պետության բնորոշ հատկանիշների լավ իմաստավորումը: Ժողովրդավարական պետության բնորոշ հատկանիշներն են հավասարությունը, օրենքի գերակայությունը, ինքնուրույն դատական համակարգը, ազատ, արդարացի ընտրությունները, իշխանության թափանցիկությունը, իշխանության

բաժանումն ինքնուրույն ճյուղերի, անկախ լրատվամիջոցները, մարդու իրավունքների և փոքրամասնությունների պաշտպանությունը, բազմակարծությունը: Պարզաբանենք դրանցից յուրաքանչյուրն առանձին-առանձին: Մտածենք և հիշենք օրինակ, երբ անհատի իրավունքները սահմանափակվել են նրա որևէ հատկանշի տարբերության պատճառով: Ինչ եք կարծում, ինչո՞ւ: Հնարավո՞ր էր արդյոք խուսափել խտրականությունից: Հավասարությունը ենթադրում է բոլոր մարդկանց հավասարություն իրավունքների և օրենքի առջև՝ անկախ նրանց էթնիկական ծագումից, հասակից, սեռից, դավանանքից, կարողություններից և այլն: Բոլոր մարդկանց իրավունքները պետք է պաշտպանված լինեն, քանի որ բոլոր մարդիկ ի ծնե հավասար են: Ժողովրդավարական հասարակությունում ցանկացած խումբ, ինչպիսիք են՝ երեխաները, կանայք, տարեցները, Էմիգրանտները, սահմանափակ հնարավորություններով անձինք, ազգային փոքրամասնությունները չեն ենթարկվում խտրականության, ինչը նշանակում է, որ նրանց իրավունքները չեն խախտվում, ընդհակառակը, նրանց օգնում են դրսևորել իրենց անհատականությունը և ընդգրկվել հասարակական կյանքի մեջ: Ժողովրդավարական հասարակությունն ապահովում է քաղաքացիների առավելագույն հավասարություն: Ժողովրդավարական հասարակությունում նշանակալի է նաև օրենքի գերակայությունը: Օրենքի առջև բոլորը պետք է հավասար լինեն:

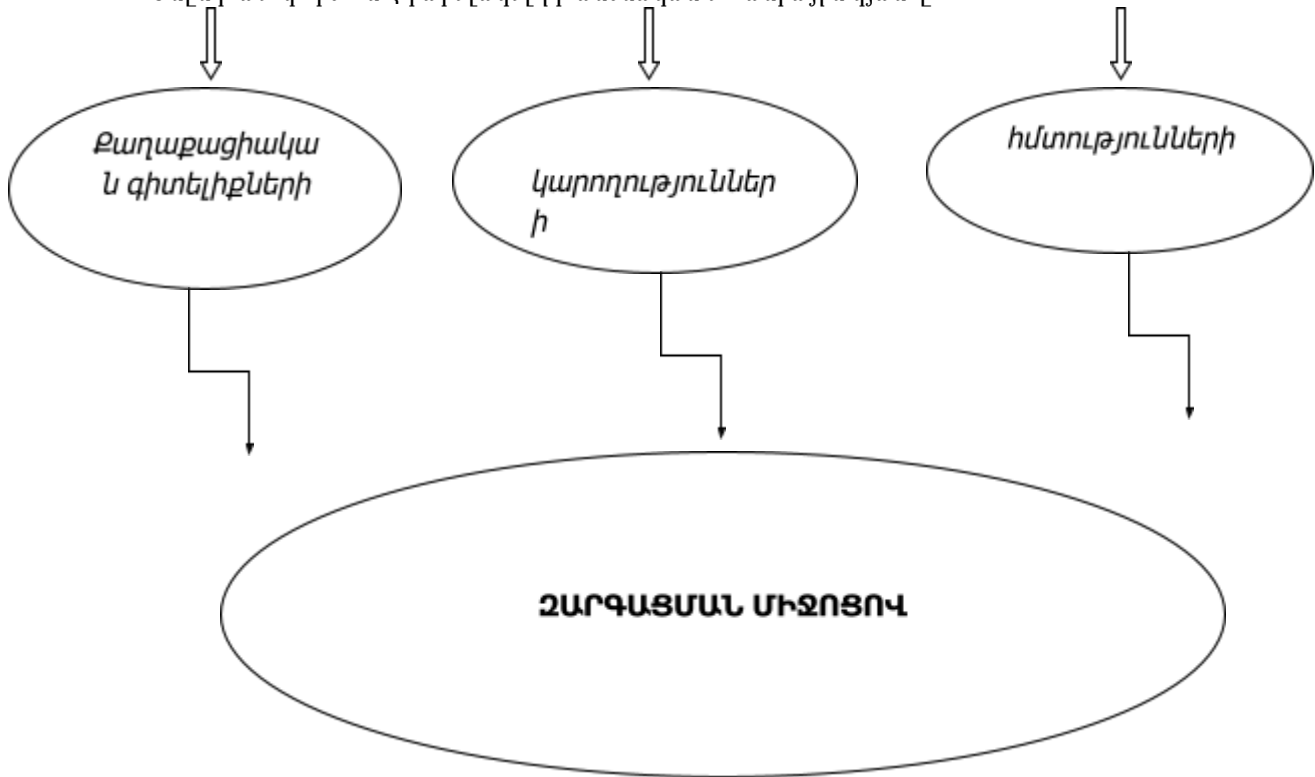

Ժողովրդավարական հասարակությունում նշանակալի է նաև օրենքի գերակայությունը: Օրենքի առջև բոլորը պետք է հավասար լինեն:

ԱԿՏԻՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

- <<Մարտահրավեր>> է նետում գործող ֆազափակմանը և կարգերին:
- Զգտուն է ժողովրդավարական եղանակներով ու հասարակական փոփոխությունների միջոցով բարելավելու հանրային կյանքը:
- Առաջնորդվում է ժողովրդավարության արժեքներով ու սկզբունքներով, և ձգտում է ապրելու դրանցով:
- Անձը ձեռք է բերում գիտելիքներ իր ազգի, երկրի պատմության, մշակույթի և ավանդույթների մասին:
- Ակտիվ ֆազափակման հայրենասեր է, հոգ է տանում իր ընտանիքի և համայնքի բարեկեցության համար:
- Քաղաքացիական գրագիտության ցուցիչն է:
- Անընդհատ փորձում է բարելավել իր անձնական և հանրային կյանքը

Ժողովրդավարական միջավայրում արդարացիությունը պայմանավորված է օրենքի գերակայությամբ: Օրենքը սահմանափակում է մարդուն՝ նրա վրա դնելով որոշակի պարտականություններ և պատասխանատվություններ: Մինևույն ժամանակ այն անհատին պաշտպանում է անարդարությունից: Հատուկ պետք է նշել, որ ժողովրդավարական պետությանը բնորոշ կարևոր բնութագրիչներից մեկը անկախ դատական համակարգն է: Դատարանի միջոցով տեղի է ունենում մնացած երկու՝ օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների սահմանափակումը, նաև՝ քաղաքացու սահմանադրական իրավունքների պաշտպանությունը: Պետք է հիշել, որ ժողովրդավարության նշանակալի ձեռքբերումը ազատ ընտրություններն են: Ազատ ընտրությունների արդյունքները պետք է արդարացիորեն արտացոլեն էլեկտորատի՝ ընտրողների կամքը: Միջազգային բոլոր ընտրական սկզբունքները նախատեսում են յուրաքանչյուր մարդու սեփական պետության կառավարմանը ազատ մասնակցելու իրավունքը: Ժողովրդավարության ևս մեկ նշանակալի բնութագրիչ է բազմակարծությունը և բազմերանգությունը, ինչը ենթադրում է կենսակերպի, տեսակետների և հետաքրքրությունների բազմազանություն: Բազմակարծիք հասարակության անդամներն ունեն անհատական ազատություն, սակայն, բացի այդ, նրանք ակտիվ համագործակցում են միմյանց հետ՝ փոխզիջման ճանապարհով համաձայնության և ընդհանուր նպատակների հասնելու համար: Բազմակարծության բաղադրատարրերն են՝ բազմերանգության (ավանդույթների, կրոնական հավատի, բարոյական արժեքների և այլն) հարգանք, անհատական իրավունքների պաշտպանություն, քաղաքական թափանցիկություն, քաղաքացիների մասնակցություն որոշումների կայացման գործընթացին, ընդհանուր նպատակի նվաճման համար համաձայնության ուղիների որոնում:

Մարդկանց հավասարությանը, օրենքի գերակայությանը, բազմակարծությանը, իրավունքների պաշտպանությանը նշանակալիորեն նպաստում են մասնագիտական, անկախ լրատվամիջոցները: Դրանք նպաստում են բնակչության համար հրատապ թեմաներով բանավեճերի անցկացմանը, որտեղ քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները հնարավորություն ունեն մասնակցել իրենց համար կարևոր հարցերի քննարկմանը: Անկախ լրատվամիջոցները պետք է ապահովեն կարծիքի արտահայտման ազատություն, ինչը ենթադրում է այն, որ քաղաքացին իրավունք ունի, ըստ իր հայեցողության, բանավոր, գրավոր կամ այլ ձևով հայթայթել, ստանալ և տարածել ցանկացած տիպի տեղեկատվություն, որը չի հակասում երկրում գործող օրենսդրությանը:

Ժողովրդավարության կարևորագույն տարրը իշխանության թափանցիկությունն է, ինչը ենթադրում է հասարակության տեղեկացվածությունը, թե ինչու և ինչպես է կառավարությունը կայացնում այս կամ այն որոշումը, ինչպես է ծախսվում պետական բյուջեն, որը բաղկացած է յուրաքանչյուր քաղաքացու կողմից վճարված հարկերից: Որպեսզի դառնաք ակտիվ քաղաքացի, դուք պետք է կարողանաք մասնակցել հասարակական գործունեությանը, տեսնել հիմնախնդիրը և որոնել նրա վճարման ուղիները:

Հասարակության մասնակցությունը որոշումների կայացման գործընթացին նպաստում է պետության և հասարակական կազմակերպությունների միջև ակտիվ համագործակցությանը: Հասարակական ընդգրկվածությունն օգնում է ինստիտուտներին նախատեսել հասարակության շահերը: Քաղաքացու կամավոր

մասնակցությունը երկրի և հասարակության զարգացման ակտիվություններին օգնում է անհատին գիտակցել սեփական կարիքները, հիմնախնդիրները, դերերը և պատասխանատվությունները: Սեփական դերի նշանակության գիտակցումը բարձրացնում է անհատի ինքնավստահությունը և հանդիսանում է սեփական նախաձեռնությամբ հիմնախնդիրների կարգավորման խթանիչ:

Կյանքը, ազատությունը, երջանկության ձգտումը այն բնական իրավունքներն են, որ ի ծնե շնորհվում են մարդուն: Մարդիկ հենց այս և այլ իրավունքների պաշտպանության նպատակով են ստեղծում իշխանությունը և, եթե վերջինս չի պաշտպանում կամ չի կարող պաշտպանել քաղաքացիների իրավունքները, մարդիկ կարող են փոխել կամ չեղյալ համարել առկա կառավարումը և ընտրել նոր իշխանություն: Որպեսզի կարողանանք պաշտպանել մեր իրավունքները, պետք է թափանցենք այս իրավունքների էության մեջ: Քննարկենք կարևորագույն բնածին իրավունքներից մեկը, որը պայմանավորում է քաղաքացու ակտիվ ընդգրկվածությունը հասարակական գործունեության մեջ:

Այս մասին խոսելիս տեղին է հիշել Մարտին Լյութեր Քինգի հետևյալ ասույթը. <<անհնազանդությունը չարիքի նկատմամբ նույնպիսի բարոյական պարտավորություն է, ինչպիսին բարիքին նպաստելն է >>:

Մի վախեցեք աճել դանդաղ, վախեցեք մնալ անփոփոխ:
Չինական ասացվածք

Եզրակացություններ, առաջարկություններ

Գործնական աշխատանքը կատարելը մեզ հնարավորություն տվեց մեր ստացած գիտելիքն օգտագործել կյանքում և, աշխատելով հասարակության համար նշանակալի հիմնախնդրի վրա, մեզ զգալ ակտիվ քաղաքացի: Մենք նաև ծանոթացանք մարդու իրավունքներին և անհրաժեշտություններին և քաղաքացու ակտիվ մասնակցության նշանակությանը ժողովրդավարական գործընթացներում: Ինչպե՞ս է ձևավորվում հասարակական տեսակետից ակտիվ քաղաքացին: Դրա հիմքը նախ այն պատասխանատվության գիտակցումն է, որ ունի մեզանից յուրաքանչյուրը մեզ շրջապատողների նկատմամբ: Քանի որ ժողովրդավարական հասարակությունում քաղաքացու պատասխանատվության աստիճանին այսպիսի հիմնարար նշանակություն է շնորհվում, այդ պատճառով առանձնապես կարևոր է, որ հենց դպրոցից գիտակցեք ձեր դերը և պատասխանատվությունն այն միջավայրում, որում գտնվում եք: Անհրաժեշտ է գիտակցեք, որ դպրոցը այն տեղը չէ, որտեղ միայն կրթություն ենք ստանում, այլև այն տեղն է, որտեղ կրթությանը զուգահեռ, ապրում ենք, մեծանում և ձևավորվում որպես անհատներ, սովորում ենք, թե՛ ինչպես պետք է ստանձնենք պատասխանատվություն այն միջավայրի համար, որի մասն ենք մենք, և ինչպես դարձնենք այս միջավայրն ավելի լավը, քան նա այժմ կա:

Պարզեցինք, թե՛ ինչ պարտավորություններ ունի ակտիվ քաղաքացին քաղաքացիական հասարակության նկատմամբ, նաև այն հիմնարար արժեքներին և սկզբունքներին, որոնց համաձայն բոլոր քաղաքացիները հավասար են միմյանց և օրենքի նկատմամբ:

Այլ տեղեկատվություն

Աշխարհում շատ կան մարդու իրավունքները պաշտպանող կազմակերպություններ, օրինակ. Մարդու իրավունքների միջազգային դաշնություն

(International Federation for Human Rights) <http://www.fidh.org>

Ամնեստի ինտերնեյշնել» (Amnesty International) <http://www.amnesty.org>

Հյուսիսային ռայթս Վոչ (Human Rights Watch) <http://www.hrw.org>

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Ճանապարհ դեպի իրավունքները, 2002թ., հեղինակների խումբ (Նորվեգիայի փախստականների խորհրդի աջակցությամբ)

2. We the People... Project Citizen – Center for Civic Education, 2001 թ.

3. Էջ 11 © Freedom House

4. ԻՆՉՊԵՍ ԴԱՌՆԱՄ ԱԿՏԻՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻ

ՆԻՆՈ ԲԵՍԵԼԻԱ ՆԻՆՈ ԲՈԿԵՐԻԱ ՄԱԿԱ ԿՈՐՁԱՁԵ

<<Քաղաքացիական կրթության օժանդակ ձեռնարկ IX դասարանի համար>>

5. ©Project Harmony, Inc., 2015

6. <https://armanavag.jimdofree.com/%D5%A1%D6%86%D5%B8%D6%80%D5%AB%D5%A6%D5%B4%D5%B6%D5%A5%D6%80/>

Չափելի Կարողություններ

- **Չափելիության կցված նյութեր**(հարցաթերթիկներ կամ այլ)
- Նկարներ
- Արդյունքներ
- Չետագոտության գործիքներ

Անհատական և հասարակական մակարդակում մասնակցելու համար պետք է զարգացնենք ձեր հետևյալ հմտությունները և կարողությունները՝ համագործակցություն, հոգատարություն, հավատարմություն, լիդերություն, հաստատակամություն, հարգանք, համարձակություն, ազնվություն, պատասխանատվություն:

Մտածե՛ք և բնութագրե՛ք վերևում տրված յուրաքանչյուր հատկանիշ: Որքանո՞վ եք կրում այս հատկանիշները: Ինչպե՞ս պետք է տեղի ունենա այս հատկանիշների զարգացումը: Կարծիքներ փոխանակե՛ք ձեր զուգընկերոջ հետ:

Ա Ռ Ա Ջ Ա Դ Բ Ա Ն Ք

1

Այս գլխում ստացած գիտելիքի յուրացման լավագույն միջոցը բանավեճ վարելու կարողության զարգացումն է: Այդ նպատակով ծանոթացե՛ք բանավեճ վարելու միջոցներին և կատարե՛ք հետևյալ առաջադրանքը:

Բաժանվե՛ք 10-12 հոգուց բաղկացած խմբերի: Յուրաքանչյուր խումբ բաժանվի երկու ենթախմբի՝ տեսակետի համախոհների և ընդդիմախոհների: Ընտրե՛ք առանձնահատուկ թեմա և փորձե՛ք բանավեճի միջոցով որոշում կայացնել: Բանավեճի ենթադրյալ թեմաներ են.

- Արդյոք ճի՞շտ են մեզ դաստիարակում մեր ծնողները, և դուք ինչպե՞ս կդաստիարակե՛ք ձեր երեխաներին:
- Կարո՞ղ է արդյոք քաղաքացիական հասարակությունը ազդել քաղաքականության վրա:
- Ի՞նչ ենք սովորում հեռուստատեսությունից դրական, և ի՞նչ՝ բացասական:

Նկատի ունեցե՛ք. առաջադրանք 1-ի կատարման ժամանակ պահպանե՛ք բանավեճը վարելու եղանակները. 1. Միշտ հիշե՛ք բանավեճի նպատակները. պետք է գտնե՛ք ճշմարտությունը, ելքը, վճռե՛ք հիմնախնդիրը: Պետք է քննարկե՛ք միայն այն հարցերը, որոնք կապված են տվյալ թեմայի հետ: Ոչինչ չտվող հիշողությունները, ակտիվացում, ոչ ճիշտ համեմատությունները քաղաքավարի կերպով ընդհատե՛ք: Աշխատե՛ք, որ քննարկումը չհեռանա թեմայից: Թույլ չտաք նաև, որ կողմերն աշխատեն ապացուցել իրենց առավելությունը: Ձգտե՛ք ոչ թե հաղթանակի, այլ ճշմարտության: 2. Չարգանքով մոտեցե՛ք այլ մարդկանց տեսակետներին: Ցանկացած կարծիք կոնկրետ անհատի տեսակետ է: Չնայած ձեր հայացքներից տարբեր լինելուն, այն ունի գոյություն ունենալու իրավունք: Չնեղացնե՛ք ուրիշներին և չկոչե՛ք նրանց հայացքները սխալ, ոչ ընդունելի, ծիծաղելի: Քանի դեռ բանավեճը չի ավարտվել, ցանկացած տեսակետ հնարավոր է ընդունելի լինի: Բանավեճի վերջում կարող է պարզվի, որ բացարձակ անընդունելի համարված տեսակետն է ճիշտը: 3. Արտահայտված ցանկացած կարծիք, հայացք պետք է

ամրապնդվի փաստարկներով: Հենց սրանով է բանավեճը տարբերվում վիճաբանությունից: Չրուցողը պետք է փաստերով ապացուցի, թե ինչու է այս կամ այն տեսակետը համարում ճիշտ: «Ես այսպես եմ կարծում, ես գտնում եմ, միշտ այսպես էր» արտահայտությունները չեն կարող համարվել փաստարկներ: 4. Հարգեք բոլոր մարդկանց կարծիքները: Երբեմն հայտնի, հեղինակավոր մարդու կարծիքը հենց սկզբից ճիշտ է համարվում՝ ելնելով միայն այդ մարդու կարգավիճակից (պրոֆեսոր, հետազոտող): Լսեք նրանց, սակայն հիմնվեք իրական փաստերի վրա: Գտե՛ք նոր մոտեցումներ՝ կապված անլուծելի հիմնախնդիրների հետ: 5. Պահպանեք բարեկամական հնչերանգը: 6. Դիմեք զրուցակցին անուկ կամ որևէ հարգալից ձևով (գործընկեր, ընդդիմախոս): Ձեր ընդդիմախոսը ձեր անձնական թշնամին չէ, նա ուրիշ հայացք ունեցող անհատ է: Թույլ չտաք զրուցակցի անհատական անարգանք: 7. Չվիճեք նրա համար, որ վիճած լինեք: Թույլ չտաք, որ բանավեճը վերածվի վեճի և հարաբերություններ պարզելու միջոցի: Հիշեք, որ վեճի նպատակն է ճշմարտության ապացուցումը, իսկ բանավեճինը՝ ճիշտ որոշում գտնելը, իրավիճակից դուրս գալը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 3

Ծնողներն իրենց երեխային լողի տարան: Նրանք ոչ էլ հետաքրքրվել էին երեխայի կարծիքով: Այնինչ նրա հետաքրքրության ոլորտը ֆուտբոլն էր:

Դատեք, թե ինչու չնախատեսեցին ծնողներն իրենց զավակի հետաքրքրությունը:

Ինչո՞ւ չմասնակցեց երիտասարդը սեփական կյանքի պլանավորմանը:

Ինչպե՞ս այսպես վարվեցին ծնողները:

Ինչպե՞ս պետք է վարվեին ծնողները:

Դատողության ժամանակ նախատեսեք անձնական և հասարակական մասնակցության համար անհրաժեշտ փուլերը.

- իրավիճակի վերլուծություն,
- անհրաժեշտության գնահատում,
- նպատակների նախանշում,
- կոնկրետ ակտիվությունների սահմանում,
- ռեսուրսների մոբիլիզացում,
- իրականացում,
- գնահատում:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 2

Պատկերացրեք, որ ձեր համայնքում, քաղաքում, գյուղում, թաղամասում չկա ազատ ժամանակ անցկացնելու ոչ միջոց: Ոչ ոք հետաքրքրված չէ ազատ ժամանակի կազմակերպմամբ: Ավելին, թաղամասում միայն տոտալիզատոր կա: Այդ պատճառով երիտասարդների մեծ մասը անգործ կանգնած է փողոցում կամ «զվարճանում է»՝ տոտալիզատորում խաղալով:

Ազատ ժամանակի այսպիսի անցկացումը ստեղծում է բռնության վտանգ, ոչ առողջ կենսակերպի, թմրամոլության, ակոհոլիզմի հաստատման վտանգ:

- Բաժանվեք խմբերի և մտածեք, թե ինչպես կարելի ձեր համայնքում կազմակերպել ազատ ժամանակը:
- Անհրաժեշտ չէ՞ արդյոք ստեղծել հասարակական կազմակերպություն, և ինչպիսի՞ն պետք է լինի նրա կառուցվածքը:
- Չե՞ն կարողանա արդյոք հիմնախնդրի կարգավորման մեջ ձեզ օգնել համայնքում արդեն առկա կազմակերպությունները:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 4

Մի ընտանիքում երեք տարբեր տարիքի երեխաներ էին մեծանում: Նրանք միայն մեկ հեռուստացույց ունեին: Հաճախ նրանք անախորժություն էին ունենում, քանի որ տարբեր հաղորդումներ էին ցանկանում դիտել: Կոնֆլիկտը հաճախ ծեծկոտուքի էր վերածվում: Նրանցից մեկը ելքը գտել էր. այլևս չէր դիտում հեռուստացույց:

Բանավեճի հարցերը.
Արդյոք ճիշտ որոշում էր կայացրել աղջնակը: Հիմնավորե՛ք: Ինչ էր կարծում, վճռվե՞ց արդյոք հիմնախնդիրը: Ինչպե՞ս:
Ի՞նչն էր աղջկա մեկուսացման պատճառը:
Ըստ ձեզ, ինչպե՞ս պետք է վարվեր աղջիկը:
Հիշեք, թե ինչպես պետք է վճռեք հիմնախնդիրը և որոշում կայացնեք.
• Պետք է որոշեք հիմնախնդիրը:
• Պետք է նպատակ նախանշեք:
• Գտնեք հիմնախնդրի վճռման այլընտրանքային ուղիներ:
• Նախատեսեք ենթադրյալ արդյունքները:
• Ընտրեք լավագույն ելքը:
Եթե աղջիկն օգտվեր հիմնախնդրի վճռման այս ճանապարհից, ինչպե՞ս պետք է վարվեր և ի՞նչ արդյունք կստանար:
Ինչպե՞ս կվարվեր աղջիկը, եթե զիտակցած լիներ բազմակարծության հասկացությունը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 5

Ստորև տրված առյուսակում գրեք ձեր դպրոցի, համայնքի, հարևանության փոքրամասնության մեջ գտնվող կամ սոցիալապես անապահով խմբերը և նրանց հիմնախնդիրները:

ՓՈՔՐԱՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆ		
ՀԱՄԱՅՆՔՈՒՄ	ՀԱՐԵՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	ԴՊՐՈՑՈՒՄ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵ՛Ք ՅԱՐՑԵՐԻՆ. Ի՞նչ հիմնախնդիրներ ունեն նրանք: Ի՞նչ է անում հասարակությունը փոքրամասնությունների հիմնախնդիրների վճռման համար: Դուք ինչպե՞ս կվճռեիք նրանց հիմնախնդիրները:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ 6

«Իրավունքներ և պարտականություններ»

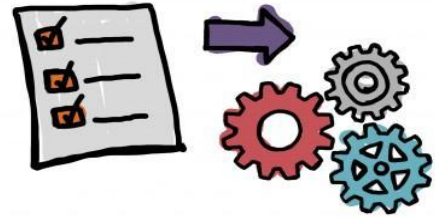
- Ինչ էր կարծում, ի՞նչ տարբերություն կա կանոնների և պարտականությունների միջև:
- Ի՞նչ կապ կա իրավունքների և կանոնների միջև:
- Ի՞նչ տեղի կունենա, եթե որևէ մեկը խախտի որևէ իրավունք:
- Ըստ ձեզ, ի՞նչ դրական արդյունք է բերում, երբ դասարանն ունի աշակերտների կողմից կազմված կանոններ: Բերե՛ք երկու այսպիսի օրինակ:
- Պարզեք, ձեր դպրոցում կա՞ն աշակերտների հետ կապված որոշակի կանոններ, հրահանգներ կամ ընթացակարգեր, որոնց կազմելուն մասնակցել են դպրոցի աշակերտները:
- Համաձայն էք դրանց հետ:
- Կարելի՞ է արդյոք փոխել դրանք: Ինչպե՞ս:
- Ի՞նչ է տեղի ունենում, երբ մարդիկ չեն պահպանում կանոնները:
- Ցուրաքանչյուր իրավունքի դիմաց արձանագրեք, թե կոնկրետ ինչ պարտականություն ունի յուրաքանչյուր մարդ այն բանի ապահովման համար, որ բոլոր մարդիկ օգտվեն այդ իրավունքներից:

ՕՐԻՆԱԿ. (Այս իրավունքները պաշտպանված են Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրով)

ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ	ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
<p>ԲՈՒՆՈՐՆ ԴՆԵՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՈՐ ԻՐԵՆՑ ՀԵՏ ԱՐԴԱՐԱՑԻ ՎԱՐՎԵԼ:</p> <p>ԲՈՒՆՈՐՆ ԴՆԵՆ ԿԱՐԾԻՔ ԱՐՏԱՀԱՅՏԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ...</p>	<p>ԻՄ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ Է ԲՈՒՆՈՐԻ ՀԵՏ ԱՐԴԱՐԱՑԻ ՎԱՐՎԵԼԸ:</p> <p>ԲՈՒՆՈՐՆ ՊԵՏՔ Է ՏՐՎԻ ԿԱՐԾԻՔ ԱՐՏԱՀԱՅՏԵԼՈՒ ՀԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ ...</p>

ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ	ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
<p>ԿՅԱՆՔԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԽՈՇՏԱՆԳՈՒՄԻՑ, ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏՐԿՈՒԹՅՈՒՆԻՑ, ԱԶԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱՆԱՉԱՌ ԴԱՏՎԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԽԱՒՏՄԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ՝ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԽՏՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ, ՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՈՐՊԵՍ ԱՆՀԱՏ ՃԱՆԱՉՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԿԱՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱՆՁԼԱԿԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՄԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՏԵՂԱՓՈԽՎԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱՊԱՍՏԱՆ ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՄՏԱԾԵԼՈՒ, ԳԻՏԱԿՑԵԼՈՒ ԵՎ ԴԱՎԱՆԱՆՔԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՀԱՎԱՔՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԼ ՄԱՐԴԱԿԱՆՑ ՀԵՏ ՄԻԱՎՈՐՄԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՄԻՎԵԼՈՒ, ԽՄԵԼՈՒ ԵՎ ԲՆԱԿՄԱՆ ՏԵՂԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ԶԲԱՂՎԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՀԱՆԳՍՏԱՆԱԼՈՒ ԵՎ ԺԱՄԱՆՑԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԿՅԱՆՔԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԽԱՒՏՄԱՆ ԱՐԳԵԼՈՒՄ, ԱՅԼ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱՐԳՈՒԿԱՆՈՒՄ ԻՐԱՎՈՒՆՔ, ՈՐՏԵՂ ՃԱՆԱՉՎԱԾ ԵՆ ՄԱՐԴԱԿԱՆՑ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԸ, ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ:</p>	

- TOPIC
- DEBATE
- MEETING

FORUM

DISCUSSION

- ➔ SOLUTION
- ➔ SUPPORT

